

НАРЪЧНИК ЗА УЧИТЕЛИ

Младите хора тежду виртуалното и реалното

*Разработване
и прилагане
на казуси в
учебна среда*

СЪДЪРЖАНИЕ

ВМЕСТО ВЪВЕДЕНИЕ	2
I. МАЛКО СТАТИСТИКА ЗА МЛАДИТЕ ВЪВ ВИРТУАЛНОТО ПРОСТРАНСТВО	3
II. НАСОКИ ЗА РАЗРАБОТВАНЕ НА КАЗУС	5
1. При колко големи ученици е ефективна работата върху казус?	5
2. Защо е полезно да използваме казуси в работата с ученици?	5
3. Груповата работа като ключов елемент при разрешаването на казуси	6
4. Как да създадем подходящ казус	6
5. Премежен модел за разработване на казус	8
6. Какви стратегии можем да използваме за да оценим работата на учениците върху казус?	9
7. Как да приложим казус на практика?	10
III. ПРИМЕРИ ЗА УСПЕШНО ПРИЛАГАНЕ НА КАЗУСИ В КЛАСНАТА СТАЯ	11
IV. ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРИ ИЗПОЛЗВАНЕТО НА ИНТЕРАКТИВНИЯ МЕТОД - РАБОТА ПО РАЗРЕШАВАНЕ НА КАЗУС	23
V. ОБЩИ ПРЕПОРЪЧИТЕЛНИ ПРАКТИКИ	26

ВМЕСТО ВЪВЕДЕНИЕ

През 2011 година за пръв път обявихме конкурс „Учител-будител във виртуалното пространство“, за да провокираме интерес към темата „Младите хора между виртуалното и реалното“. Оттогава вече три години подред използваме неслучайно Деня на народните будители - 1 ноември като отправна точка за конкурс, насочен специално към учителите по всички предмети и на всички класове.

Ние считаме, че училището е най-подходящото място за провеждане на задълбочен разговор за интернет като част от живота на младите хора. Една от причините е, че учителят играе много важна роля в живота на децата, като ги образова не само в предметните области, които преподава, но и в житейски умения и критично мислене. Интернет е такава сфера от живота, за която обикновено считаме, че децата са по-добре запознати от нас. Всъщност обаче децата и младежите имат нужда да натрупат не само технически умения, но и социален опит, за да се възползват от всички възможности на мрежата, без да попаднат в беда.

Тази година избрахме един колкото стандартен, толкова и недостатъчно оценен подход за работа с младите хора – разрешаването на казус. Темата предоставяше пространство на учителите да проявят творчество и да изберат кое е най-важното, върху което искат да се фокусират. След като получихме всички предложения за участие в конкурса, се убедихме

колко разнообразни, интересни и смислени начини има за провеждане на един час по казус на тема „Младите хора между виртуалното и реалното“. Именно заради това решихме да създадем този наръчник в помощ на всички учители-будители, които желаят да се възползват от събраното в него знание и опит, за да ангажират учениците си в подобна дискусия.

В този наръчник ще имате възможност:

- Да научите повече за тенденциите в онлайн общуването на младите хора.
- Да се запознаете отблизо с насоките за работа с казус, които екипът ни подготви.
- Да прочетете най-добрите казуси, които получихме и чието публикуване стана възможно със съгласието на техните автори.
- Да бъдете наясно с потенциални предизвикателства пред използването на казус в час.
- Да се информирате за някои от добрите училищни практики в други страни.

Надяваме се, че ще намерите полезна информация в този Наръчник. Ние от своя страна ще продължаваме да ви подпомагаме в достойната ви и творческа работа на учители!

*Екипът на Националния център
за безопасен интернет*

I.

МАЛКО СТАТИСТИКА ЗА МЛАДИТЕ ВЪВ ВИРТУАЛНОТО ПРОСТРАНСТВО

Националният център за безопасен интернет, ръководен от Фондация „Приложни изследвания и комуникации“ и Асоциация РОДИТЕЛИ, подпомага отговорната, позитивна и безопасна употреба на интернет през различните устройства от деца и младежи. Центърът е член на INSAFE, мрежа от 30 европейски центрове от 2008 г. и на Международната асоциация на 40 интернет-горещи линии INHOPE от 2006 г. Създаден е, за да изучава как децата и младите хора ползват новите технологии, да оценява рисковете и възможностите, които предлагат тези технологии и да предлага решения за проблемите, които децата и младежите срещат в мрежата.

Какви са онлайн заниманията на децата и младежите?

Данните от европейското изследване **EU Kids Online** (Децата на ЕС онлайн) показват, че България е на второ място след Швеция по средно време на ползване на интернет от деца и младежи на възраст 9-16 години.

Децата между 5 и 8 години най-често използват интернет, за да пишат домашни, да търсят информация, да играят и да общуват с приятели.

Тези на възраст 9-12 години прекрават време в онлайн занимания, свързани с училище (80 %), игри (индивидуално) (85 %) и игри в

мрежа: момчета (47 %); момичета (33 %), както и в социални мрежи (41 %).

Във възрастта 13-16 години най-честите онлайн занимания на младежите са свързани с училище (88 %), сваляне на музика/филми (58 %), социални мрежи (80 %), игри (индивидуално): момчета (88 %); момичета (71 %) и игри в мрежа: момчета (63 %); момичета (33 %).

Други предпочитани занимания на децата и младежите в интернет са: споделяне на музика, изпращане на съобщения, споделяне на текст, снимки и видео, блогърство. Някои от често срещаните негативни занимания са онлайн тормоз и секстинг (изпращане на открито сексуални съобщения, снимки или видео по мобилен телефон или друго дигитално устройство).

Какви са рисковете за децата и тийнейджърите онлайн?

Данните от изследването показват, че сред най-честите рискове са контакт с неподходящи хора, риск от онлайн тормоз, излагане на неподходящо съдържание, фалшиви профили, споделяне на твърде лична информация, накърнена онлайн репутация, зловредни приложения и измами, „потъване“ във виртуалния свят за сметка на реалния.

Според наличните данни, онлайн насилия

ето е водеща заплаха сред децата онлайн. В онлайн проучване на Центъра сред 213 деца на възраст между 12-18 години 84% споделят, че им се е случвало да бъдат обидени, засрамени или унижени в интернет. В 87% от случаите децата смятат, че извършителят го е направил за забавление. Най-използвани средства са Фейсбук и Скайп. Изразяването на враждебност, омраза, унижаването на другия, агресията и обидата наред с радостта, споделянето на хубави моменти и взаимното научаване и порастване са неразделна част от онлайн-културата на младежите.

По отношение на вредното и незаконно съдържание в интернет - порнография, расизъм и ксенофобия сред децата се наблюдава висока търпимост. Незначителен процент споделят, че са били притеснени от такова съдържание (изследване „Децата на ЕС онлайн“, 2010 г.).

Различен ли е онлайн тормозът от реалния?

Онлайн тормозът се случва по всяко време на денонощието и навлиза в твърде лични пространства като дома на детето, смятани до неотдавна за безопасни. Свидетелите могат да бъдат хиляди и да наблюдават насилието многократно. Онлайн тормозът най-често е между ученици, но и между хора от

различни поколения. Деца, обекти на физически тормоз, използват интернет, за да си го “върнат” на извършителя от безопасно разстояние. В този смисъл корените на тормоза са едни и същи, независимо от проявлението – психическо, физическо или виртуално.

II.

НАСОКИ ЗА РАЗРАБОТВАНЕ НА КАЗУС

1. При колко големи ученици е ефективна работата върху казус?

Учениците от горен курс са в много важен момент от своя живот. Момент, в който е необходимо да правят постоянни, независими избори за бъдещето си като усилено търсят информация и изграждат свои житейски планове. Именно затова и съвременното образование набляга върху педагогически методи, които комбинират едновременно: усвояването на знания, формирането на нагласи и практически стратегии за действие чрез поставянето на участниците в ситуации, в които могат да си взаимодействат и учат взаимно от преживения опит.

2. Защо е полезно да използваме казуси в работата с ученици?

Съвременният динамичен свят поставя в сходна позиция и учениците и учителите – те се учат взаимно от своя опит като формират изследователска и анализаторска позиция спрямо света, променяйки „оптиката“, през която „виждат“ социалните ситуации около тях с цел по-добро разбиране и формиране на избор и решение. Един от възможните интерактивни подходи, който не изисква голям разход на ресурси и е приложим в кон-

текста на българската образователна система е „разрешаването на казус“. Казусите представляват морални дилеми, в които ученик или група от ученици проучват, анализират и аргументират решения за разрешаване на актуален проблем. Анализирането на казус позволява на младите хора да изразят и защитят собствено мнение върху ситуация, която е близка до тяхното всекидневие и в този смисъл съдейства за развиването на редица умения, които традиционно не са застъпени в учебните програми.

Младите хора все още изграждат своята ценностна система, което води до липса на яснота при вземането на решения, до противоречащи морални съждения или пък до едноизмерно оценяване на събитията и хората. Ето защо е много важно за тях да изследват и анализират себе си и околния свят, като обмислят алтернативи за действия в близки до реалността всекидневни ситуации. Тоест, използването на тази интерактивна техника създава условия за по-голяма ангажираност на младите хора в учебния процес, тъй като те работят върху близки до тях проблеми, обсъждат във взаимодействие възможни решения и аргументират собствени избори в ситуация на кооперативна работа с техни връстници при активна подкрепа от страна на учителя.

3. Груповата работа като ключов елемент при разрешаването на казуси

Разрешаването на казуси може да се случи индивидуално или в работна група. Чрез индивидуалната работа учителят може да прецени по-обективно самостоятелното представяне и да оцени равнищата на усвояване на определени умения. Като средство за активно учене, обаче, работната група е по-успешен вариант, тъй като мобилизира ресурсите на няколко ученика, които използват своя различен опит и учат, докато общуват помежду си. Учителят в този случай е в ролята на координатор, мотиватор и модератор, а не толкова като главен „източник“ на знание. Групата на връстниците е идеалното място за споделяне на опит и преживявания, изграждане на мнение и създаване на стратегия за поведение в защитена среда с познати, които се сблъскват със сходни проблеми. Груповата работа с ученици създава условия за:

- Ангажиране на всички участници в групата;
- Развиване на умения за общуване и сътрудничество;
- Развиване на умения за взаимна подкрепа в екип с разделение на отговорностите и ясен срок за изпълнение на поставена задача;
- Привикване на младите хора да изразяват

своето мнение аргументирано и да отстояват правата си, като се съобразяват с гледните точки на останлите членове на групата;

- Допринася за активната социализация на младите хора и съдейства за стимулиране на различни нива на общуване – общуване в малка, по-голяма група и клас.

4. Как да създадем подходящ казус?

Преди да пристъпим към формулирането на казус е важно да си зададем въпроса: „Какви умения бихме искали да развием в учениците си с това упражнение?“. От това зависи дизайна на казуса и неговата логика. В таблицата са описани базови умения, които могат да бъдат обхванати с този интерактивен подход, примерни действия на учителя и очаквани резултати.

Умение	Дизайн на казуса	Действия на учителя	Очаквани резултати
Разрешаване на проблемна ситуация	Казусът е центриран около (морално) противоречие, в което решението изисква осмисляне, оценяване и аргументация по отношение на последиците от избраното действие.	Учителят събира предварителна информация по отношение на актуални за учениците проблеми и ги представя под формата на близка до разбирането им ситуация.	Формулиран казус, който представя актуален за учениците проблем.
Кооперативност	Разрешаването на казус изисква обсъждане в групата, излагане на аргументи, защитаване на собствена позиция и изработване на общо решение.	Учителят мотивира участието на всеки един ученик, като стимулира общите дискусии и свободното изразяване на мнение от всеки един при предварително споделени правила за обща работа.	Класът е разделен на няколко работни групи от по 2, 3 или 4 ученика. Всяка група работи балансирано и учениците достигат до решенията в обсъждане.
Организационни умения	Казусът изисква отговор на набор от въпроси по предварително зададено време и разделение на отговорностите (работни роли).	Учителят подготвя насочващи въпроси, формулира инструкция за отговорите и разделя ролите в групата (например: писател, пазител на времето, организатор).	Инструкциите са спазени, а учениците се придържат към предварително зададените към тях роли.
Комуникативни умения	Казусът бива представен на три основни нива: всеки ученик изразява мнението си в рамките на групата; групата стига до общи решения, които представя пред класа; класът стига до споделени виждания след отделните представяния.	Учителят организира така часа, че всеки един участник да може да изрази своето мнение самостоятелно, да участва в представяне на груповата работа и общата дискусия в класа.	Учениците получават възможност да дадат и представят своето мнение на всяко едно ниво.
Аналитични умения	Разрешаването на проблемната ситуация изисква анализ на дадената информация, разбиране на гледната точка на героите в случката и формулиране на алтернативни решения.	Учителят стимулира формулирането на няколко варианта и насочва вниманието на учениците към последиците от изпълнението на всеки един.	Аргументирани решения, които показват, че учениците са осмислили проблемната ситуация от разнообразни перспективи докато стигнат до най-добрия спрямо последиците резултат.

5. Примерен модел за разработване на казус

Всеки казус съдържа няколко базови елемента, които позволяват на ученика да разбере смисъла на заниманието, както и да получи точни указания за това какво трябва да предприеме по време на задачата.

Първият основен елемент е **инструкцията**, която кратко и ясно поставя основните изисквания за работа и времевата рамка на упражнението. Следва **основен текст**, който неутрално описва ситуация, съдържаща противоречие, което изисква действие от страна на главния герой. Казусът е с **незавършен финал**, за да могат учениците да проектират евентуални последици от действието. След основния текст могат да бъдат формулирани **конкретни въпроси**, които да насочат учениците към модел на анализ, който включва изследване на ситуацията, аргументиране на действие и последиците от това действие. По този начин се развиват аналитичните умения на участниците и се задава методология на анализ на ситуация, която е приложима и в ежедневието.

Пример:

Инструкция: Представете си, че сте на мястото на главния герой в следната ситуация. Прочетете внимателно текста и отговорете

на въпросите след него писмено, като спазите изискванията, посочени в скобите след въпросите. Разпределете си роли в групата, така че всеки да е съгласен с неговите отговорности – пазител на времето, организатор, писател, говорител. Подгответе се да представите своите идеи пред останалите групи. Разполагате с 20 минути за работа и поне две минути за представяне на решението си.

“Тази сутрин тръгнах заедно с най-добрата си приятелка към угулище. Тя се чувстваше развълнувана и ти я питах какво ѝ е. Най-добрата ти приятелка те моли да запазиш тайна и ти споделя, че през последната седмица се е запознала по интернет с угеник от София и макар и да не са се виждали наживо са си допаднали много. Всеки ден си гатат и на нея ѝ е много приятно. Тя ти споделя, че днес са си направили среща в неговия квартал в София и мисли да избяга от последния час, за да се видят и прекарат време заедно. Разговорът ви приключва тогнo преди да удари звънецът за първия час. Ти обате продължаваш да си мислиш за казаното и се чудиш как да постъпиш, защото смяташ, че тази среща с непознат може да бъде опасна за твоята приятелка...”

a. Как бихте постъпили, ако попаднете в подобна ситуация? Посочете най-малко два варианта за разрешаване на проблема в ситуацията (до 10 изречения) (2 точки)

в. Защо смятате, че е най-добре да се постъпи по посочения начин? Посочете до 3 аргумента за всеки един от вариантите (до 10 изречения) (2 точки)

с. Какви са според вас последиците от преките действия, които бихте предприели? (до 10 изречения) (2 точки)

6. Какви стратегии можем да използваме, за да оценим работата на учениците върху казус?

Отговорите на казусите обикновено са в писмена форма и това изисква използване на специални методи за оценяване на свършената работа, които се основават на еднакви и стандартизирани критерии. Най-често из-

ползваната рамка за оценка е критериалната матрица, при която по колони са описани критериите (най-добрите критериални матрици включват поне 3 основни критерия, например – „структура“, „съдържание“, „креативност“), а по редове степените на тяхното постигане. Критериалната матрица е подход, който позволява на учителя да оцени както степента на овладяване на желаните умения, така и пропуските, върху които си заслужава да работи заедно с учениците. В края на оценяването се сумират всички точки и се превръщат в процент спрямо максималния възможен брой. По този начин се получава процент за успеваемост на групата или отделния ученик. В таблицата е представена разбивка по точки на един възможен критерий за разрешаване на казус.

Критерии 0.5 точки	А група 0.5 точки	Б група 1 точка	В група 2 точки
Избор на вариант за действие	Разбрал е ситуацията (най-добрата приятелка може би е пред опасност) и описва основните проблемни зони. Не описва варианти за избор и не аргументира решение как да действа	Разбрал е ситуацията (най-добрата приятелка може би е в опасна ситуация) и описва основните проблемни зони. Въз основа на това аргументира едно решение със съзнание за последиците от решението си	Разбрал е ситуацията (най-добрата приятелка може би е в опасна ситуация) и описва основните проблеми зони. Въз основа на това аргументира няколко варианта за свое поведение. Обмисля последиците и на основата на това формира свой най-адекватен избор

7. Как да приложим казус на практика?

Прилагането на казуси по време на час изисква точно планиране на времето и дейностите, така че цялото упражнение да бъде максимално полезно и ефективно. Необходимо е учителят да отдели поне 20 минути за работа по казуса, както и поне по 2 минути на всяка група за представяне на груповата работа пред класа. Представянето може да се случи под формата на презентация, но в някои случаи казусът може да бъде разигран от учениците като на театрална сцена или илюстриран чрез рисунка. Важен аспект от прилагането на тази техника е **случайното разпределяне на учениците по групи**. Така те са поставени в обстановка, при която е нужно да се адаптират към ритъма на работата на други техни връстници, с които може би никога не са общували активно. Това приближава ситуацията до общуването в реална работна обстановка, където не винаги човек избира хората, с които работи в екип и помага на младежите да се опознаят по-пълноценно и да се социализират по-лесно. Дизайнът на работната група и броят на участниците в нея зависи от много фактори, но един преподавател трябва да съобрази с колко групи може да работи ефективно в час. Ако групите са твърде много, то учителят ще е неспособен да ги фасилитира, ако пък групите са твърде

големи, то в тях няма да се получи ефективна дискусия и винаги ще има изолирани ученици. Оптимален вариант за работна група е такава от 4 или 5 участника. Такива групи предполагат интензивно общуване по време на работа и сблъскване на различни гледни точки, така че групата да може качествено да изработи общо решение.

Когато работим с казуси е важно да дадем възможност на участниците да сравняват изработените от тях решения пред целия клас. Това създава общност и въвежда позитивна конкурентна среда, при която трудът на всеки един ученик е уважен и оценен.

III.

ПРИМЕРИ ЗА УСПЕШНО ПРИЛА- ГАНЕ НА КАЗУСИ В КЛАСНАТА СТАЯ

За да подкрепим желанието на учители от цялата страна да използват интерактивни методи и казуси в ежедневната си практика, проведохме отворен конкурс „Учител - будител“. Основната задача, която педагозите разрешиха, бе да планират и проведат урок, който е основан на ситуации, свързани с поведението на младите хора в интернет. Можете да прочетете най-успешните примери от класните стаи на участвалите в конкурса учители, допълнени от техни коментари за това как учениците възприемат работата по групи и методите за прилагане и разрешаване на казус. Смятаме, че техният опит е много ценен и може да бъде полезен за по-широк кръг от преподаватели в образователната сфера.

1. Росица Висарионова, учител по математика в професионална гимназия по дървообработване и строителство „ Цар Иван Асен II“, гр. Хасково

Казусът е проведен с 9 клас.

Инструкция:

Представете си, че сте на мястото на главните герои в ситуацията от казуса. Прочетете внимателно текста и отговорете на въпросите. Спазвайте изискванията, посочени в инструкцията. Подгответе се да представите своите идеи пред останалите групи, като

предварително изберете говорител на групата. Мненията на всички участници в групата трябва да бъдат зачетени. Няма изисквания да стигнете до общо, единно за цялата група решение. Отговорите си запишете на бележника на флипчарта, който е пред вас. Можете да си помогнете и с дървото за казуси. В корените на дървото запишете причините, а в короната му решенията, до които сте стигнали. Разполагате с минути за работа и минути за представяне на решението си.

Казус:

„Ани и Мира са приятели още от детската градина. Мира е доста общителна. Има много други приятели. Приказлива, усмихната и весела, тя често е в центъра на компанията. Ани е по-стеснителна. Няма самогуствие, страни от съугениците си, защото мисли, че е безинтересна. Споделя само с Мира. След консултациите по математика, Ани казва на Мира, че от няколко седмици е станала член на група във Facebook – „Млади хора без гаджета“ - „ Там се чувстват важна, търсена, значима, ако щеш и обигана“ – казва Ани. „Няма нищо лошо“, си мисли Мира, но не споделя нищо на глас. След следващите думи на Ани, отите на Мира са широко отворени и тя остава безмълвна. Ето какво казва Ани: „Тази ветер съм поканена на рождения ден на едно от момичетата от групата – за първи път ще се срещнем оти в оти. Тя има огромна къща с басейн, барбекю,

тенис играище. Прати ми снимка на къщата си – страхотна е! Нямам търпение да отида. Чао, това е моят автобус!”. Ани се казва на автобуса. Мира е изплашена. Часът е 16:00, в главата ѝ бушуват мисли, за това как да помогне на Ани. Няма време!!!“

Въпроси:

1. Защо Ани се чувства по-комфортно във виртуалното пространство отколкото в реалния живот?
2. Подкрепяте ли решението на Ани? Запишете аргументите си „За“ и „Против“.
3. Какви ще са последствията за Ани?
4. Как бихте реагирали на мястото на Мира?:
 - a. Опишете действията, които бихте предприели, за да предотвратите неприятностите, които могат да сполетят Ани.
 - b. Как Ани ще приеме вашите съвети? Всичко това би ли застрашило вашето приятелство? Готови ли сте за това?
 - c. Какви ще са последствията за Мира?

Ето какво сподели Росица Висарионова за това как учениците са възприели модела на работа по време на часа и кои са предимствата на казуса като педагогическа техника:

„Основните предимства на работата с казус, свързан с онлайн живота на учениците са: учениците сами стигат до изводите и решенията си, без намеса или насотващи въпроси; те са главните герои. Изживяват цялата ситуация; сърфайри в нета те везе се чувстват по-бдителни и по-предпазливи... Работата с казуси сама по себе си няма недостатъци. Тя изисква специфична предварителна подготовка на ръководителя на групите.“

2. Теодора Господинова, Учител в 138 СОУ „Проф. Васил Златарски“, гр. София

Казусът е проведен с 8 клас.

Инструкция:

Прочетете внимателно текста и отговорете на въпросите след него, като внимавате от каква гледна точка разглеждате случая (на жертвата, на приятелите и останалите ученици и т.н.). **Всяка група разрешава случая от различна гледна точка.** Подгответе се да представите своите идеи пред останалите групи. Разполагате с минути за работа и минути за представяне на решението си.

Казус:

“В VIII клас Зоя започва да учи усилено и изкарва отлични оценки по английски език. Освен това е много активна в училищния живот и скоро полугава уважението на учителите. Останалите

момизета моментално запозват да ѝ завиждат и съответно да я тормозят. Шест момизета от класа създават Фейсбук група, за да обиждат Зоя публично. Обидите се изразяват най-вече в думи или фрази, които се присмиват на поведението и вида на жертвата, както и в заплахи да не казва на никого за уебстраницата, защото ще пострада. Съдържанието на тази страница е толкова агресивно и вулгарно, че на по-късен етап администраторите я премахват. Но през цялото това време Зоя си мъзга и не казва на никого. Тревожна и депресирана е, разсеяна е и успехът ѝ в училище запозва да спада. За сметка на това шестте момизета показват шокираща липса на чувствителност, като се забавляват на тужд гръб, без да си задават каквито и да било въпроси или да се замислят за действията си. Приятелите на Зоя и останалите от класа знаят за групата във Фейсбук, но и те мъзгат и не предприемат мерки. "

Въпроси:

На мястото на жертвата

1. Какво бихте направили за да разрешите случая, ако сте на мястото на жертвата? Посочете най-малко два варианта за разрешаване на проблема в ситуацията (до 10 изречения)
2. Защо бихте постъпили по този начин? Посочете до 3 аргумента за всеки един от ва-

риантите (до 10 изречения)

3. Какви са според вас последиците от преките действия, които бихте предприели? (до 10 изречения)

На мястото на приятелите на Зоя и останалите ученици

1. Какво бихте направили за да разрешите случая, ако сте на мястото на приятелите на Зоя или на останалите ученици? Посочете най-малко два варианта за разрешаване на проблема в ситуацията (до 10 изречения)

2. Защо бихте постъпили по този начин? Посочете до 3 аргумента за всеки един от вариантите (до 10 изречения)

3. Какви са според вас последиците от преките действия, които бихте предприели? (до 10 изречения)

На мястото на учителите

1. Какво бихте направили за да разрешите случая, ако сте на мястото на учителите на Зоя? Каква е ролята на учителя в подобна ситуация? Посочете най-малко два варианта за разрешаване на проблема в ситуацията (до 10 изречения)

2. Защо бихте постъпили по този начин? Посочете до 3 аргумента за всеки един от вариантите (до 10 изречения)

3. Как учителя да се справи със шестте момичета – насилници? Какви мерки да предприеме спрямо тях? Как да помогне на жертвата? Какви са според вас последиците от преките действия, които бихте предприели? (до 10 изречения)

На мястото на родителите на Зоя

1. Какво бихте направили за да разрешите случая, ако сте на мястото на родителите на Зоя? Посочете най-малко два варианта за разрешаване на проблема в ситуацията (до 10 изречения)

2. Защо бихте постъпили по този начин? Посочете до 3 аргумента за всеки един от вариантите (до 10 изречения)

3. Какви са според вас последиците от преките действия, които бихте предприели? (до 10 изречения)

Ето какво сподели Теодора Господинова за това как учениците са възприели модела на работа по време на часа и кои са предимствата на казуса като педагогическа техника:

„Учениците влязоха много добре в роля, като огромен интерес предизвика от една страна самата тема и от друга разглеждането на казуса от различни гледни точки... В началото бяха изненадани, те ще обсъждаме темата за онлайн насилството. Търсенето на решения от различни гледни точки мотивира учениците да работят сериозно и да предложат адекватни решения.“

3. Албена Цветкова, учител по информационни технологии в СОУ „Иван Вазов“, гр. Вършец

Казусът е проведен с 9 клас.

Инструкция:

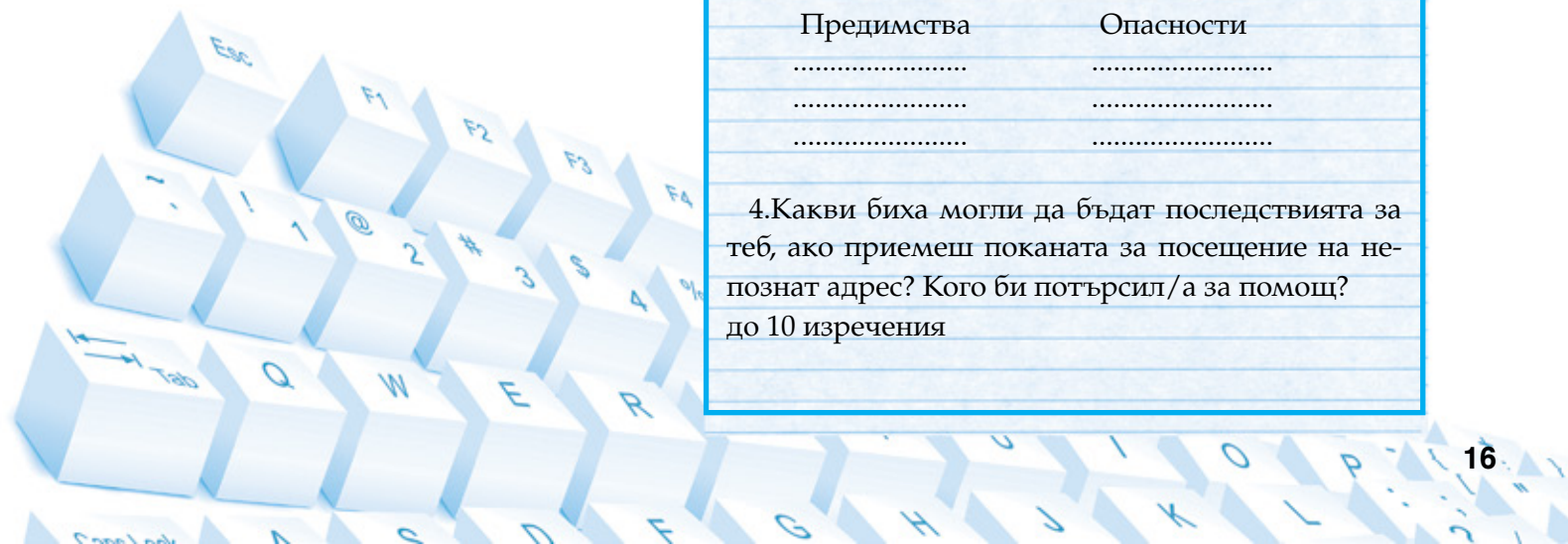
Прочетете текста и си представете, че сте на мястото на главния герой/героиня. Отговорете на въпросите, зададени в края, в рамките на минути и определете говорител на екипа, който да представи общото му становище за минути.

Казус:

„Търсиш си работа за лятната ваканция трез обяви в интернет. Попадаш на следното интересно предложение в съседен град: „Набирам манекени/ки между 14 и 16 години за представяне на дрехи и аксесоари – младежка мода; телефон за връзка 0898..... - Петрова.“ Обаждаш се на посотения телефон, откъдето приятен и уверен женски глас

ти предлага да контактувате в Скайп с оглед по-подробно представяне на изискванията, за което не хартииш излишни средства за разговор. В Скайп те информира, те работата включва заснемане на фотосесия с нови, модни за сезона облекла и аксесоари на фирма, която за първи път ще се представя на българския пазар. Тъй като кандидатите вече са много, първоначално иска 2 снимки, за да прецени подходящ/а ли си изобщо за тази дейност. Решава, те имаш много неподправено излъгване, и преминавате към втория етап – среща в съседния град още на следващия ден, където подробно да утوغните условията: заплащане, пътни разходи и др. Допълнително условие е да не казваш на никого за това, тъй като от твоя град доста кандидати до момента са отхвърлени, а след запотване на добре платената работа ще имаш възможност да изненадаш приятно родителите си.“

Въпроси:

1. Би ли приел/а покана за подобна среща?
/посочи по три аргумента защо/

Отговор „Да“

Отговор „Не“

.....
.....
.....

.....
.....
.....

2. Къде би приел/а да се състои срещата? /аргументирай този избор/

На обществено
място /кафене/

На посочен адрес

.....
.....
.....

.....
.....
.....

3. Определи предимствата и опасностите, които крие търсенето на работа чрез Интернет? /посочи по три възможни/

Предимства

Опасности

.....
.....
.....

.....
.....
.....

4. Какви биха могли да бъдат последствията за теб, ако приемеш поканата за посещение на непознат адрес? Кого би потърсил/а за помощ?
до 10 изречения

Ето какво сподели Албена Цветкова за това как учениците са възприели модела на работа по време на часа и кои са предимствата на казуса като педагогическа техника:

„Всички ученици участваха активно и пълноценно, аргументите им бяха логични и последователни. Нивото им на самоувереност се повиши от това, те сами могат да намират решенията в определената житейска ситуация. Някои от тях бяха по-емоционални от обикновено при воденето на спор. Чувстваха се отговорни за резултатите на екипа и заложиха на най-атраактивния член за представянето му... Различното ниво на жизнен опит на учениците доведе до загъаботени спорове в някои от групите и трудно достигане до единно общо решение... Информационното общество предполага учениците да умеят да търсят, анализират, синтезират и оценяват информацията. Решаването на казуси им дава възможност да създават своите знания и намират адекватни решения в контекста на собствения си опит.“

4. Величка Калайджийска, учител по свят и личност в Национална търговска гимназия, гр. Пловдив

Казусът е проведен с 12 клас.

Казус:

„Вашата най-добра приятелка Ви споделя, че за да си отпъсти (затова те ѝ е отнела „гаджето“) е направила фалшив профил във Facebook на ученичка от съседен клас, която познавате, и я компрометира с различни публикации. Вие разбирате, че въпросното момиче не идва на училище, защото е в депресия, заради случващото се.“

Въпроси:

- 1.** Как бихте постъпили? Посочете варианти за действие. Мотивирайте отговора си.
- 2.** Какви са възможните последици от Вашия избор? За Вас, за приятелката Ви, за момичето, за околните.

Ето какво сподели Величка Калайджийска за това как учениците са възприели модела на работа по време на часа и кои са предимствата на казуса като педагогическа техника:

„По време на двете занятия учениците бяха ангажирани и с желание се включиха в обсъждането на темата за онлайн живота. Дори ученици, които обикновено са пасивни изразиха мнение.“

5. Даниела Самарджиева, учител в СОУ „Св. Паисий Хилендарски“, гр. Златица

Казусът е проведен с 5 клас.

Казус:

Младите хора изследват границата между реалното и виртуалното

Материали:

- Хронометър;
- Jumpido – серия образователни игри по математика, които комбинират естестве-

ните движения на тялото с интересни задачи по математика, но може да се използва и conQUIZtador – игра на стратегия и знания, инструкция;

- две големи табели РЕАЛНО и ВИРТУАЛНО;

- 6 цветни лепящи се листчета (с надписи „истинско“, „материално“, „мислено“, „фантазия“, „нематериално“, „действително“).

ВРЕМЕ	РОЛЯ	ДЕЙНОСТ
..... мин	двама футболисти	С Jumpido решават математическа задача като придвижват топката към верния отговор - скачат или клякат, след което шутират и я вкарват във вратата - печели състезателят с повече верни отговори (голове). Всеки ученик мери своя пулс, а медицинска сестра, отчита промените в кръвното налягане на играчите преди и след експеримента.
	двама наблюдатели	Залепват по три цветни листчета на табелите. Следят играчите и описват с думи реалните и виртуалните действията на състезателите.
	лидер	Координира и следи работата на екипа.
..... мин	екип	Обсъжда записаното на табелите и формулира отговори на въпросите.
..... мин	лидер	Запознава класа получените отговорите на екипа

Въпроси:

1. Разграничавате ли реалните и виртуалните действия на състезателите?
2. На какво се дължи ускорението на пулса и увеличеното им кръвно налягане?
3. Какво почувстваха футболистите?
4. В интернет изпитвате ли подобни емоции?
5. Усещате ли обида, заплаха, страх, ярост?
6. Как действате в такъв случай?
7. С кого бихте споделили, ако нещо ви притеснява?

Ето какво сподели Даниела Самарджиева за това как учениците са възприели модела на работа по време на часа и кои са предимствата на казуса като педагогическа техника:

„За ученици на 11-12 години е много важно да си дават сметка в каква степен виртуалната действителност влияе върху тях. Необходимо е да формират своя ценностна система, така те да оценяват обективно информацията в интернет. В същото време за децата, които имат труднос-

ти при работата в екип, този урок е малко стресиращ. По мое дълбоко убеждение, обате те трябва да се упражняват, тъй като това е умение, което може да се култивира... Да, категорична съм, работата с казус е подходяща за темата за виртуалния живот на младежите. В края на часа учениците попитаха кога пак ще имат подобен урок, а детето с най-слаба мотивация и лоша дисциплина беше неузнаваемо съзнателен ученик този час.“

6. Фирдес Рушудова, учител по информационни технологии в СОУ „Свети Седмочисленици“, гр. Търговище

Инструкция:

Представете си, че сте на мястото на главния герой в следната ситуация. Прочетете внимателно текста и отговорете на въпросите след него, като спазите изискванията, посочени в инструкцията. Подгответе се да представите своите идеи пред останалите групи. Разполагате с 15 минути за работа и 2 минути за представяне на решението си.

Казус 1:

„Твоя приятелка неотдавна си е направила профил във Фейсбук. Публикувала е свои снимки от места, на които е била с родителите си. От няколко дни полугава гневно съобщение от хейтър, в което той я заплашва. Тя е объркана и уплашена и

не знае какво да прави. Моли те за помощ! Чудиш се как да постъпиш, защото съзнаваш, че може да се стигне до по-сериозни последствия...”

Магдалена Стоянова – 6 клас, 1 СОУ „Свети Седмочисленици“, гр. Търговище

Казус 2:

„Твой приятел споделя, че е коментирал във Фейсбук снимка на позната. Оказало се, че момчето има ревниво гадже, което е запознало да заплашва на лично съобщение приятеля ти. Отправял е сериозни закани по Фейсбук. Приятелят ти е доста притеснен и уплашен, не знае как да постъпи. Моли те за помощ! Чудиш се какъв съвет да му дадеш, защото съзнаваш, че може да се стигне до по-сериозни последствия...”

Мюге Хаджиибрямолу – 8 клас, 1 СОУ „Свети Седмочисленици“, гр. Търговище

Казус 3:

„Твоя приятелка, току що завършила училище, попада на привлекателна обява в интернет за работа в тужбина. Свързва се с посредник на фирмата по телефона, оставен в сайта. Той ѝ обяснява за условията на работа, заплащането, което ще полугава и града, в който ще работи. Приятелката ти трябва само да внесе по сметка, дадена от посредника, сумата от 300 евро - такса за подготвяне на документи, свързани с пребиваването ѝ в туждата страна. Приятелката ти няма пари и се обръща към теб за заем. Чудиш се какъв съвет

да ѝ дадеш, защото съзнаваш, че може да я измамат, да се стигне до по-сериозни последствия...”

Павлинка Иванова – 12 клас, 1 СОУ „Свети Седмочисленици“, гр. Търговище

Казус 4:

„Ти си угеник и имаш много приятели в Интернет, с които никога не си се виждал. Играете общи игри, споделяте клипове и снимки. Един от тези приятели, угеник на твоята възраст, с когото се „познаваш“ повеќе от година, веднъж ти разказва за неприятностите в личния си живот: родителите му са разделени, бащата има ново семейство и не се интересува от приятеля ти, майката го е поверила на родителите си и е замислена да живее и работи в тужбина. Момчето не се разбира с баба си и дядо си. Споделя, че възнамерява да избяга от дома си, гувства се много гневен, но същевременно депресиран и объркан. Обръща се към теб за помощ. Чудиш се какъв съвет да му дадеш, защото съзнаваш, че ситуацията е много деликатна и може да доведе до по-сериозни последствия...”

Иво Тачев – 12 клас, 1 СОУ „Свети Седмочисленици“, гр. Търговище

Въпроси:

1. Как бихте постъпили, ако попаднете в подобна ситуация? Посочете най-малко два варианта за разрешаване на проблема в ситуацията (до 10 изречения)

2. Защо смятате, че е най-добре да се постъпи по посочения начин? Посочете до 3 аргумента за всеки един от вариантите (до 10 изречения)

3. Какви са според вас последиците от преките действия, които бихте предприели? (до 10 изречения)

Ето какво сподели Фирдес Рушудова за това как учениците са възприели модела на работа по време на часа и кои са предимствата на казуса като педагогическа техника:

„Предимствата са, че се провокира дискусия по актуален, близък до ученическото ежедневие проблем. Всички имаха възможност да изразят и защитят своето мнение в групите и после пред класа. Това допринесе за развитие на умения за отстояване на позициите си, за общуване, за сътрудничество и др. Най-много учениците се затрудниха да опишат евентуалните последиствия от преките си действия... Считам, че работата по казус е интересен и увлекателен начин да се

ангажират учениците в класа. Дава възможност всеки от тях да изрази и аргументира гледната си точка... За мен като учител и родител е важно да науча децата си да мислят задълбогено, да изразяват и отстояват мнението си, да се аргументират като търсят различни източници на информация, да се запознаят и с възгледите на други хора.“

7. Марта Радева, учител в ОУ „Христо Смирненски“, гр. Провадия

Казусът е проведен с 6 клас.

Казус:

Постави се на мястото на героя в следната ситуация и се опитай да му помогнеш:

„Забелязваш, че твой приятел е неспокоен и разсеян във всички часове, а това не му е присъщо. През междучасията страни от всички и изглежда умислен. След часовете правиш всичко възможно да си тръгнете заедно. Подбуждаш го към разговор. Той се стреми да избегне темата за странното си поведение. Твърди, че всичко е наред, само го боли малко глава, сигурно е настинал, но избягва погледа ти и в теб се затвърждава убеждението, че иска да скрие нещо опасно. Тогава му заговорваш за свой проблем: отнели са ти таблета заради тройката по математика. Като чува това, най-после те поглежда в очите и „изплюва камъчето“. Прези повете от месец се регистрираа в

един сайт за онлайн игри, където можеш да си избереш животно, да го храниш, разхождаш, да го пращаш да свърши някаква работа, да ти петели популярност. Имало надпис, че сайтът е безплатен. Но приятелят ти така се привързал към своето куче Тара и така се пристрастил към състезанието с другите собственици на животни, че скоро запознал да ползва допълнителните опции – екстрите, чрез които се трупаха допълнително „жълтици“, „диаманти“, „злато“. С тях можело да се закупят някакви допълнителни опции за животното – например музикална сцена за изявата му. Или да си осигуриш предимство пред останалите угастници в играта с по-опростено, но по-ефективно меню. Имало обате една подробност: за да закупиш тези екстри, трябвало да изпратиш SMS на цена 2.40 или 4.80 лева. И той решил, най-напред, че само веднъж ще изпрати съобщение на предложени кратък номер, за да набере точки и да отиде малко по-напред. Тази вечер неговото животно победило всички останали и той натрупал най-голямо богатство от жълтици и диаманти.

На другия ден пак изпратил кратко съобщение. На следващия – две. И така, докато в края на месеца родителите му се облецили пред сумата 450 лева, която трябвало да платят само за неговия телефон. Няма как, признал им всичко, а те му блокирали телефона и изключили интернета. А сега му е мътно най-много за „животното“ му – така се е привързал; струва му се, че то ще умре

без него. Пък и той не може вече да живее без Тара. Освен това без играта сякаш нищо няма смисъл за него... Питате дали ще запазиш тайната му. И едва след като му обещаваши, споделя, че е решил тайно от родителите си да отиде в интернет клуба на центъра. Ще играе с парите, които са му дали за закуска и за обяд. Убеждава те да изпратиш поне един SMS от твоя телефон. Ти се гудиш как да постъпиш. Това ти е най-добрият приятел, който толкова пъти ти е помагал и нищо не ти е отказвал. А ето сега той те моли за услуга. И освен това изглежда толкова нещастен, объркан, обсебен...“

Инструкции и въпроси:

Ако си на мястото на момчето, с което приятелят споделя...

Работете по групи (от по деца), на които ще раздам по един лист със следните въпроси:

1. Как бихте постъпили, ако попаднете в подобна ситуация? Посочете поне два варианта за справяне с проблема. (до 6 изречения)
2. Защо смятате, че е най-добре да постъпите по единия или по другия начин? Приведете аргументи за всеки от вариантите. Посочете предимствата и недостатъците им. (до 10 изречения)

3. Какви ще бъдат според вас последиците от онова, което бихте предприели? (до 10 изречения)

- Дайте възможност на всекиго от групата да изрази своето мнение.
- Изслушвайте се взаимно, бъдете толерантни един към друг.
- Ругатните и обидите са доводи на онези, които не са прави.
- Формулирайте общото становище, като зачетете мнението на всеки един от групата.

Изберете:

1) „писател“ (който ще записва мненията на всички);

2) „пазител на времето“ – имате по минути за работа в групата и по – за представяне на общото решение;

3) „говорител (и)“, който (които) да представи (представят) анализа и решенията на групата.

Накрая ще обобщим мненията на всички групи и ще приемем общо решение, което да ни доближи до най-добрия вариант за справяне с подобен проблем.

Приятна работа!

Ето какво сподели Марта Радева за това как учениците са възприели модела на работа по време на часа и кои са предимствата на казуса като педагогическа техника:

„Основните предимства бяха свързани с интерактивния метод на работа, с възможността учениците да анализират близка до техния свят ситуация, да се опитат да им помогнат в контекста на ценности като състраданието, истинското приятелство, погтеността, гестността, истинността, здравословния нагин на живот.“

IV.

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРИ ИЗПОЛЗВАНЕТО НА ИНТЕРАКТИВНИЯ МЕТОД - РАБОТА ПО РАЗРЕШАВАНЕ НА КАЗУС

Разрешаването на казус като интерактивен метод предполага ангажиране на учениците в групова работа и дискусия, изискваща споделяне на аргументирано лично мнение. Това е по-различна учебна ситуация за ученика и би могла да има освен множество предимства и някои предизвикателства. Тук ще представим най-основните, които нашият екип от обучители и учителите, взели участие в конкурса „Учител-будител във виртуалното пространство“ 2013, изведоха.

Ето какво можем да очакваме и какво да направим...

- Учениците са изненадани от темата за безопасен интернет или не я разбират...

Макар интернет да е част от ежедневието на почти всеки човек, то темата за безопасността онлайн не е толкова популярна. Затова е добре да обясним на учениците си накратко какво предстои да правим този час и защо сме подбрали именно тази тема. Можем да им кажем, че очакваме от тях да мислят и говорят за собствения си опит – „Днес ще говорим за интернет като част от нашия живот, за неговите предимства и недостатъци. Вие ще можете да дадете мнението си и да чуете това на другите“.

- Ученик не желае да участва в предложено-то занимание...

Напълно възможно е някой от участниците да не желае да се включи. Причините за това могат да бъдат различни – от притеснение, че ще трябва да говори пред останалите, до опит за провокация към учителя. Работата в екип също така може да се окаже възможно препятствие, защото изисква непрекъсната ангажираност, спазване на нови правила, съобразяване с мнението на другите и постигане на групов резултат. Важното е да запазим спокойствие и да не бързаме с изводите. Трайното въвеждане на интерактивни методи изисква постоянство в предаването на правилата за работа до момент, в който учениците вече свободно работят в група. Можем да се опитаме да убедим ученика да се присъедини, като му разкажем какво ще се прави и че ще може да се включи дотолкова, доколкото се чувства удобно. Можем да го насърчим с думи като „Твоето участие е важно за групата, защото със сигурност има какво да им кажеш от своите опит и разсъждения.“. Дори само наблюдението на процеса обаче може да бъде достатъчно, за да мотивира ученика да се включи впоследствие или пък следващ път.

● Учениците са твърде шумни, докато спорят...

Груповата работа развива различни умения – за общуване, за екипност, за творчество, за представяне на лично мнение. Усвояването и практикуването на тези умения обаче не е лесен процес. Сблъсъкът на гледни точки, желанието за изпъкване пред останалите и лидерските стремежи на членовете на групата със сигурност водят до повече и по-оживени разговори, спорове и дори понякога конфликти. В рамките на продуктивната работа тези спорове могат да имат благотворно влияние върху динамиката в класа. Когато преминат на индивидуално ниво обаче, е необходимо да бъдат обсъдени, като се реферират към общото правило „Всеки има право на мнение“.

Създаването на правила на групата в началото на часа може да бъде добра първа стъпка за превенция на такива ситуации.

● Учениците не могат да достигнат до общо решение...

Достигането до общо решение, удовлетворяващо всички, не е лесна работа, особено ако в групата има няколко ученици с по-изявени лидерски качества. Добре е да помним, че в крайна сметка не общото решение е важно, а новият опит, който учениците придобиват,

и въпросите, по които размишляват. Припомнете им условието, че групата трябва да излезе с едно крайно решение, като няма правилен и грешен отговор.

Важно е да се даде възможност на всеки ученик да изкаже и аргументира своето мнение. Ако съществуват твърде различни тези, но учениците настояват за тяхното признаване и не са склонни да стигнат до единно решение, учителят следва да позволи на учениците да опишат всички тези като отбележат своите аргументи.

● Ученик споделя лично преживяване със силен емоционален заряд...

Възможно е някой от учениците да сподели за реална случка в своя живот, свързана с интернет – откраднат профил, измама, тормоз.

В зависимост от интензивността на емоцията можете да прецените как да постъпите. Споделянето на личен опит показва доверие към групата. След споделянето можем да благодарим на ученика за неговото включване и да го попитаме как се чувства след него. Добре е да се избягва даването на оценка от класа за разказаното. Затова можем да попитаме ученика какво мисли за това, което е разказал – дали е положителен или негативен пример, дали мисли, че така е правилно.

Ако става въпрос за по-сериозен случай,

изискващ намесата на възрастни или институции, можем да помолим ученика да остане след часа и да поговорим с него. Ако сметнем за нужно, можем да насочим ученика да говори с родител или друг възрастен, на когото вярва.

За проблеми, свързани с интернет, можем да го насочим и към Българската линия за онлайн безопасност:

БЛОБ

телефон: 124 123,

скайп: blobbg

имейл: helpline@online.bg

V.

ОБЩИ ПРЕПОРЪЧИТЕЛНИ ПРАКТИКИ

Темата за живота на младежите в онлайн средата, както и безопасността им във виртуалното пространство вече не може да се ограничи само до свободното им време, прекарано пред компютрите. Развиването на технологиите предполага цялостно разглеждане на виртуалното им поведение, отразено в българското училище. Ето защо въз основа на европейските тенденции за повишаване онлайн безопасността в училище, изведохме някои важни аспекти, на които считаме, че е добре да се обърне внимание.

1. Важно е да знаете, че колкото и да са уверени, учениците все пак се нуждаят от допълнителни насоки за това как да се държат безопасно и отговорно в онлайн света.

2. Добре е да проведете дискусия относно правилата за използването на технологиите и безопасността като насърчите всички да се включат. Това ще помогне да се гарантира, че всички имат принос към определени части на изработените правила и като такива те са по-склонни да се придържат към тях.

3. Въпреки че изглежда най-логично да се преподава онлайн безопасност в ИКТ или свързани с медиите курсове, вие може да се стремите към по-всеобхватен междупредме-

тен подход, който изследва различните връзки между електронната безопасността в интернет и всички видове учебно съдържание.

4. Помислете за това как мобилните телефони могат да бъдат включени конструктивно в класната стая. Важно е да се признаят положителните аспекти на онлайн технологиите, а не само рисковете. Например използване на камерите с учебна цел, търсене на информация в интернет, формиране на интернет работни групи, използване на речници.

5. Използването на онлайн технологии от учениците извън клас е добре да се вземе под внимание, тъй като оказва влияние върху целия училищен процес. Най-често срещаните проблеми в училище са хакване на профили, нарушаване на неприкосновеността на личния живот, секстинга, прекомерната употреба и кибертормоза. За да реагирате в подобни ситуации може да се консултирате с колегите си, да съставите план за действие, както и да се съобразите с Координационния механизъм за противодействие на тормоза.

6. Важно е да се организират дейности за повишаване информираността на учениците за възможните последици на онлайн въпроси като тормоз и нарушаване на неприкосновеността на личния живот. (Материали

може да намерите на <http://safenet.bg/index.php?id=2099>).

Интегрирайте осведомеността за кибертормоз в учебните часове за всички възрастови групи.

7. Важно е наред с учениците да организирате информационни срещи и за родители. Те играят жизненоважна роля в онлайн безопасността на децата и младите хора. Хубаво е да им предложите подкрепа, насоки, съвети, разговори и всичко друго, което ви хрумне и считате, че би било полезно и интересно.

